

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Է. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 9.

1849

ԾԱՅԻՐ 1.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ 1

Բ.

ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԻՆչ ըլլալը իմանալէն ետեւ, իմանանք թէ ինչո՞ւ մեր ազգին մէջ պակսեր է աս աննման առաքինութիւնը: Ի՞նչ առջի պատճառն էր ազգասիրութեան ինչ ըլլալը չգիտնալն, որն որ ասկէ առաջ ջանացանք չանչցնել. աս չճանչնալուն պատճառն ալ՝ տգիտութենէն կուգայ, որ մարդուս ամենէն հարկաւոր պարտքերն, ամենէն մօտ գիտելիքներն ալ կը մոռցնէ. լաւ դաստիարակութիւնը կ'իմացնէ մարդուս՝ որ ինքը միայն իրեն համար կամ միայն իր ընտանեացը համար չէ երկրիս վրայ. աւելի մեծ ընտանիք մ'ալ ունի որ է Ղզգը:

Այրկրորդ պատճառ, մէկ անիրաւ վը-

հատութիւն մը, յուսահատութիւն մը, արհամարհանք մը. ազգը խեղճութե մէջ տեսնելով՝ ոմանք կը կարծեն թէ այն խեղճութիւնը ազգին բնութեանը հետ կ'պագծ է, կամ թէ Հայը միշտ այնպէս պիտի ըլլայ, կամ թէ մեր բաղդին անիւր միայն մենք խորտակեր ենք մեր ձեռքով առանց արտաքին բռնութեան ալ, և թէ խոր տղմի մէջ ընկրկմած է՝ ուսկից հանել չըլլար. «Շար, թէ որ շարժի», կ'ըսէ Խիկար. և դարձեալ, «Ուր որ յուսոյ տեղ կայ», հոն ամէն բան կը գտնուի. Խսկ յուսոյ համար հին բարոյախօսք կ'ըսեն, թէ աշխարհիս վրայէն ամէն առաքինութիւն վերնալու պէս եղան նէ, առաքինութեան ամանին մէջ միայն յոյսը մնաց. ուրեմն թէ որ ազգերնուս

1 Առաջին հատուածը տես երես 97:

վրայ մէկ լաւ բան մ'ալ կը տեսնես ,
դիտելի որ ան երկրորդն է , անկէջ ա-
ռաջ կայ յոյսը :

Երրորդ պատճառը կրնանք մասամբ ,
գոնէ հիմակուան ատենիս համար , բազ-
դին տալ , որ է հեռաւորութիւնը մեր
հայրենեաց երկրէն , և մեր ցրուիլը
ղանաղան երկիրներու մէջ . աս հեռա-
ւորութիւնն է որ հայրենեաց սէրն ալ
կը հեռացնէ սրտէն : Ս'եր հայրերը
որ շատ աւելի թշուառութեանց մէջ
ընկան , մեզնէ աւելի ազգասէր էին ,
վասն զի իրենց հայրենեաց մէջ էին .
“ հայրենեաց քարինքը աւելի տաք են ,
” կ'ըսէ Խիկար , քան Բաբելոնի փռու-
” ները ,” . ուրիշ մ'ալ կ'ըսէ . “ Եզիպ-
” տոսի մէջ ” կը զարմանամ թէ մէկ խօ-
” սուն արձան մը կայ եղեր , Ս'եմու-
” նինը . իմ աշխարհիս ամէն քարերն
” ալ կը խօսին իմ սրտիս ,” . երկիրը
ինքն իրեն կը պատմէր անոնց իրենցմէ
ստեղծներուն գործերը . այն հողը կը
կոխէին ուր որ իրենց նախնիքն ալ կո-
խեր և վերջը ծածկուէր էին . այն հո-
վանիներուն տակ կ'աշխատէր երկրա-
գործը՝ որն որ իր սիրելի նախորդներուն
ալ եղած էր . այն եկեղեցեաց մէջ կ'ա-
ղօթէին որ իրենց մեծ հայրերուն բա-
րեպաշտութիւնը կանգնէր էր , և այն
գերեզմաններուն մէջ կը քնանային՝ որն
որ իրենց նահապետները փորէր էին :
“ Ի՛նչ երջանիկ հող է այն հողը՝ որ իմ
” կերած հացիս ցորենը բուսուցեր է ,
” անոր ալ սերմը նոյն հողէն բուսեր է .
” այսպէս ալ զիս և իմ նախնիքս միշտ
” իրմէ բուսուցեր և իր մէջ պիտի
” ծածկէ ,” , կ'ըսէ Խիկար : Բայց այս
դժբաղդութիւնս զմեզ չպիտի անյոյս
ընէ . մեր սէրը չկրնար մարել թէ որ
մենք չուզենք . “ հայրենեաց յիշատակն
” աւելի զօրաւոր է՝ քան զօտար երկրին
” ներկայութիւնը . Բաբելոնի ուռի-
” ներն ալ կրնան Երուսաղէմաց քնար-
” ներն հնչեցնել , Եփրատայ ալիք-
” ներն ալ կրնան զՅորդանան յիշեցը-
” նել ,” :

Ուրեմն Չորրորդ պատճառ , Եփրա-
տայի մուսայութիւնն է . թէ որ նիւ-

թական երկիրը , քարերը , լեռները , գե-
տերը , շէնքերը մեզի չեն յիշեցնէր մեր
Եգգը , թող յիշեցնեն զայն՝ իրեն պատ-
մութիւնը , ազգային հանգէսներ կամ
տօներ , ազգային երգեր , երևելի մարդ-
կանց և սրբոց տարեգարձի ներբողներ ,
անոնց պատկերները , արձանները և մե-
տաքները . և մանաւանդ յիշեցնէ մեզի
մեր նախնիքը՝ անոնց հայկական լեզուն ,
որ հինգերորդ պատճառն է . վասն զի
գրեթէ ասկէ զօրաւոր յորդոր չկայ ազ-
գասիրութեան . ուր որ լեզուն մնացեր
է՝ դեռ ազգասիրութիւն ալ կայ հոն .
ուր որ բոլորովին լեզուակորոյս են եղեր՝
հոն նաեւ ազգասիրութիւնը բոլորովին
կորածի պէս է . լեզուն բնական բան մը
կ'երևնայ , բայց զօրութիւնը գերբնա-
կան կամ բարոյական է . մեր մտածու-
թեան հետ խառնուած է զուգածնիս .
անկարելի է որ մէկ Վաղղիացի մը , մէկ
Ռուս մը , մէկ Պարսիկ մը , մէկ Սո-
ղո մը նոյն բանը նոյն և նման կերպով
մտածեն ու բացատրեն . թէ որ մէկը
իր ազգին լեզուն չգիտնայ ու օտար լե-
զու մը իր ծնողացմէ առած բանեցնէ ,
կրնանք ըսել թէ այն լեզուին տէրը ե-
ղող ազգին նման գաղափարներ կ'ու-
նենայ քան թէ իր ազգին , անոր հա-
մար ալ անտարբեր կամ պաղ կ'ըլլայ իր
ազգին վրայ . այս անտարբերութիւնը
կը նմանի խլին ականջին որ քնարին ձայ-
նը և կատուին մլաւելը հաւասար կըր-
նայ սեպել : Եզուն կորսնցնելէն ե-
տե , և մանաւանդ անոր անհոգ ըլլա-
լէն ետե , մէկալ ազգային սովորութիւն
և յիշատակը և նշանք՝ շուտով կը կոր-
սուին . ուրեմն ազգասիրութեան մեծ
և խիստ մեծ օգուտ կ'ընէ ազգին լե-
զուն : Վրացի ազգեր ունինք որ մեր
վիճակին ալ հաղորդ են , հոռմները
ու հրէաները . ասոնց վրայ , թէպէտ
շատ տեղ աւելի անկիրթ են , բայց ա-
ւելի ազգասիրութիւն կայ . անկէջ է
այն սրտոտութիւնը , այն հպարտու-
թիւնը (որ ունի իր գովելի մասն ալ)
որ ունի հռոմը . և այն ընկերսիրու-
թիւնը և իրարու օգնելը՝ որ ունի հը-
րեայն : Վասն զի մէկը կը յիշէ իր հին

պարծանքները, իր հարցը լեզուն կը խօսի, և այն լեզուով կ'երգէ. այլապէս ընէ խօսելու ատեն ալ իր ծումկած լեզուն վկայ է թէ իրեն բնիկ չէ այն խօսածը. մէկալն ալ չկրնար մոռնալ թէ մէկ երանելի հօր մը որդիք են և աննրման վիճակ մը ունեցեր են ատենօք, և ասով սիրտը տաք է իր նմաններուն վըրայ, և հոյս մը ունի:

Սենք ալ ասոնց չափ մեր նախնիքը, մեր դիւցազունքը, մեր իմաստունքը, մեր սուրբերը, մեր հին եկեղեցիները ու գերեզմանները յիշելու ըլլայինք, շատ աւելի ազգասէր և սրտոտ կ'ըլլայինք. «Ղանց սրտոտութեան լաւ բան մը չըլլար, կ'ըսէ Խիկար. վասն զի Ղըրութիւնն է առաջին առաքիւնութիւն մարդկային բնութեան»։ Ըրլանք պարծենկոտ, բայց չմոռնանք մեր պարծանքները. շատ չմեծցնենք, բայց չազտրկցնենք ալ. վասն զի շատ քրտինքով և արիւնով վաստակեցան մեր նախնիքը. ո՛հ, անիրաւ չըլլանք անոնց. «Ղերախտութենէ մեծ մեղք ու դարձելի մոլութիւն չկրնար ըլլալ»։ Ըրլանք կռուող, չըլլանք վիճաբան, բայց կրակ դառնանք երբոր մէկը մեր նախնիքը մեր ազգութիւնը կը նախատէ. չըլլանք ռիսակալ, չըլլանք թշնամի, բայց այսպիսի հայհոյութիւն ցուրտ ականջով չլսենք. մարդու առաջին պատուական բանը՝ կեանքն է, երկրորդը՝ իր պատիւը, ուրեմն պաշտպանելու է մեր պատիւը. մեր նախնիքը հիմայ կեանք չունին, բայց միշտ պատիւ ունին, ուրեմն պէտք է պաշտպանենք մեր նախնեաց պատիւը, չէ նէ՝ շատ մեծ պարտքի տակ կը մնանք։ Ղնունք օտարներէն գեղեցիկ սովորութիւններ, բայց առանց պատճառի մերկնները չըթողունք. ծուռ բան մը կայ նէ՝ շտկենք, չէ թէ Զնջենք. այն բանն որ մեր մէջ իրաւախօս ըլլալով կրնանք լըմրնցնել՝ չհանենք օտարներու ատեան, մէկըմէկ խայտառակելու համար։ Ղլանք մարդասէր, բայց չփակչինք շողքորթի կամ հայկատակի պէս՝ ազգի մը ետեւ, ու առնունք անցնինք անոր ը-

րածը չըրածը զրուցելու, խենթութիւններն ալ խեղճութեանցը հետ պաշտելու։

Սեցերորդ պատճառ մ'ալ հետեւեր է երրորդ պատճառէն. հայրենիքը կորսնցնելով զրեթէ հայրենակցութիւն ալ կորսնցուցեր է ազգերնիս, և ուրիշ կերպ հայրենակցութիւն մը մտեր է, ուրուն աւելի համիրակութիւն կրնանք ըսել. հայրենասիրութեան տեղ ալ դաւառասիրութիւն։ Վնչպէս մէջերնին դաւառական լեզուներ մտեր են հայկակա նին տեղ, ասանկ ալ դաւառական բան մը մտեր է՝ որ սէր ըսելու ալ արժանի չէ, վասն զի շատ ծիծաղելի, անարգ և փնասակար բան է. չեմ գիտեր իւրաքանչիւր խումբ իր երկիրը գովելու կամ պաշտպանելու համար, թէ իր դաւառակիցներուն կոճմեղէնը, թէ ինչպէս աւելի կ'երեւնայ, մէկալնոնց հակառակելու համար, տեսակ տեսակ զանազանութիւններ մտեր են, մէկ մը Ղըրսեցի մէկ մը Ղերսըցի, մէկ մը Ղօլսեցի մէկ մը Ղեսարացի կամ Ղաղատացի, մէկ մը Ղաղքըցի մէկ մը հայաստանցի, մէկ մը հաստ մէկ մը Ղարակ, մէկ մը վարի աշխարհէն, մէկ մ'ալ չեմ գիտեր՝ թերեւ լուսնի աշխարհէն։ Ղլելի ծաղրելին ալ կ'ուզէս. մէկ մը էսնաֆ մէկ մը սաաֆ. և ասոնց նըման կերպ կերպ զանազանութիւններ, որ շատ հեղ տուններնիս փուլցեր են, կրնան հիմերնիս ալ փորել։ Ղմէն ազգի մէջ ալ ասոնց նման զանազանութիւններ կրնան գանուիլ, թէ որ ուղեն զանազանել. բայց ասանկ փնասակար հետեանքներէ շատ հեռու կը փախչին, որոնց իրը փնաս, ընելը՝ անմոլութիւն։ Սեր ազգին սկիզբը ոչ ի Ղօլիս եղեր է, ոչ Ղաղատիս, ոչ Ղաֆա, ոչ Ղալկադա. ամէնքս ալ մէկմէկէ առաջ ետեւ հայաստանէն եկած ենք, և հիմայ ուր ալ որ ենք պանդուխտ ենք։ Սերցնենք ուրեմն աս դաւառական զանազանութիւնները, որ բարակ առուններ կը նմանին, շատերը տղմի մէջէն երթալով, և բուն ազգիւրը փնստուենք ու միանանք մեր ազգակ-

ցումթեան սիրովը՝ իմանանք որ ասոնք են մեր մէջ առակ եղած ու նզոված անմիաբանութիւնը սնուցանող :

Եթե մերօրոյդ և ծանր պատճառ , հաւատքի կողմանէ տարաձայնութիւններն և հակառակութիւններն են . ուրոնց ազգասիրութեան տուած մեծ վնասը ամենուն յայտնի է մեր մէջ պատահած ցաւալի և անվայել դիպուածներէն : Արօնքը ամէն բարոյական կրքէ աւելի մարդուս բնութեան խորը թափանցած ըլլալով , հոգւոյն հետ խառնած , անկէ շարժած սիրտը սաստկութեամբ կը շարժի թէ բարւոյն մէջ թէ չարին . մանաւանդ մեր ազգը որ ի բնէ կրօնասէր կամ կրօնապաշտ ազգ է՝ շատ սաստիկ ունի աս կիրքն ալ . այն գովելի կրօնասիրութեան հետ՝ ամենազգովելի յամառութիւն մ'ալ ունենալով , տգիտութիւնն ալ վրան եկած , խօսք խօսքի հետ չկարենալով համեմատել ու արդար դատել , շատ հեղ կռիւներու , ատելութեանց , և մեծամեծ չարեաց պատճառ եղած է . վերջապէս ազգերնիս . հրէից թագաւորութեան պէս երկու բաժնուած է վերէն վար , մէկ մասը Յուդայի , մնացածը Խորայելին . հիմայ փոխանակ զգուշութեամբ և խաղաղութեամբ աս բաժանմունքը միացնելու՝ թէ որ բռնութեամբ մէկ մէկու քաշուի , ինչ կ'ըլլայ . Բիւրայ Խորնայելոյն վերարկուին պէս տասու երկու կտոր ալ չըլլար : Բնէն բարձր գիտութիւնն աստուածաբանութիւնն է . մեր մէջ այբը բենէն չգատողն ալ աստուածաբանութիւն կ'ուզէ ընել . տասը տեսակ տգիտութեան դրօշ բացող վարդապետն ալ կը կարծէ՝ թէ կրօնագիտութեան դրօշակիրը ինքն է . կրօնքի մէջ ամէնքը կը յափշտակեն Բստուծոյ դատաստանը , ամէնքը կ'ուզեն դատել և դատապարտել . փոխանակ որ պէտք էր ամէնքը իրենց աստիճանին վրայ կենային , մէկը քարոզէր , մէկը աղօթէր , մէկը սիրով խօսէր , մէկալը լռէր . ամէնքն ալ լռէին , քրննէին , սիրէին . թէ որ հաւնեցան՝ փառք Բստուծոյ , թէ որ չհաւնեցան՝ կամք

Բստուծոյ . Բստուծոյ ընկածը Բստուծոյ թողունք , մեզի ընկած սէրը մենք միշտ ցուցնենք . փափագինք և ջանանք որ ամէնքս ալ միակրօն ըլլանք ուղղութեամբ , բայց քանի որ դեռ փափագնիս չէ յաջողած՝ նախ մէջերնէս ատելութիւնը վերցնենք , անով փափագնիս ալ կրնայ կատարուիլ . ընդհակառակն քանի որ ատելութիւնը կայ՝ թող չիտար ճանչնալու զճշմարտութիւնը . չիտակը ծուռ կ'երեւցնէ՝ ծուռը չիտակ , տգեղը վայելուչ՝ վայելուչը տգեղ , որով՝ ոչ կրօնական ամենափափագելի միութիւնը կ'ըլլայ , և ոչ քաղաքական անխտիր ընկերակցութիւն , որով Բցգասիրութիւնը միշտ ետք կը մնայ :

Եթե մերօրոյդ պատճառ , այն սխալ կարծիքն է , որ կը սեպէ թէ ամէն մարդ ալ ազգին օգուտ չկրնար ընել , որով ազգասէր չըլլար . ազգին օգուտը միայն ստրկով չըլլար , ասկէ զատ ազգասիրութե ամէն հարկաւոր հանգամանքներն ալ կրնան ունենալ ամէն ազգայինք , վասն զի մարդկային բնութեան մէջ է անոնց սկիզբը , ստրկին հանքերուն մէջ չէ : Եւ սակայն ազգասիրութիւնը ստրկով չի գնուիր . այրին իր երկու լումայիկովը աւելի ողորմած եղաւ՝ քան ոսկի տուող մեծատունը . « Հայրն ալ տղէկն » ալ տուին , կ'ըսէ Խիկար , կըռեցի , երկուքինն ալ հաւասար եկաւ . թէ պէտ տղուն թաթիկը պզտիկ էր , մէջը քիչ կ'առնուր , բայց ինքն ալ իր լեցուն ձեռքովը տուած էր : Բցգասէր է հարուստը որ ամբողջ դպրատուն մը կը կանգնէ , բայց ես աւելի ազգասէր կ'ըսեմ՝ ան խեղճ կնկանը , ան այրի մօրը , որ Բստուած գիտէ ինչ զրկմունքներ ընելով՝ կը ճարէ իր տղուն կրթութեան վարձքը՝ և այն դպրատունը կը դնէ . այս կինը իր դասին մէջ աւելի վեհանձն է , քան թէ մէկալը իր դասին մէջ խելացի , վասն զի իր աւելորդ ստրկին մէկ մասը՝ որն որ ուրիշ դասակիցները իրենց կամ իրենց որդւոյր ընդունայն հաճոյիցը կը ծախեն , ինքը ողորմութիւն տուեր է աղքատաց շատ գովելի է ասոր առատաձեռնութեամբ :

Թիւնը, բայց աղքատի մը ուրիշ աղքատի ողորմութիւն տալը՝ դիւցազնական է։ Ուրեմն միայն հարուստներուն չթողունք ազգին օգնելը․ մենք ալ աւելին կրնանք ընել, թէ որ ազգը աւելի կը սիրենք․ մենք աղքատքս մեր ծոցուն մօտէն կը հանենք կուտանք տաք տաք, անոնք շատ հեղ հեռու պաղ քսակներէն կը հանեն։ « Դնոնց տուածը շատ հեղ բազմաջուր գետի մը կը նմանի, կ'ըսէ Խիկար, որ արտիդ քովէն կ'անցնի կ'երթայ․ իսկ հասարակաց տուածը՝ ճիւղած առուակներու՝ որոնք աւելի օգտակար են արտիդ վասն զի մէջէն կ'անցնին, »։ Թէ որ հարուստին թողունք ազգը հոգալը՝ ինքն ալ իրմէ հարուստին կը թողու։ « Ձկները միշտ իրենցմէ մեծ եղջօրնուն կը զրկեն, » կ'ըսէ Խիկար․ որչափ քիչոր բլբլան ազգին բարերարները, այնչափ քիչ կ'ըլլան ազգին ալ անոնց բրածին ալ պաշտպանութիւն ընողները․ իսկ երբոր ամէնքը մէկէն մէկ բան մը կը կանգնեն, ամէնքն ալ անոր պաշտպան կը կենան, ամէնքն ալ անոր յաջողելը կը մտածեն, ամէնքն ալ վրէժխնդիր կ'ըլլան, թշնամին չկրնար դիւրաւ մօտենալ։

Բայց այս ամէն բաներէն վեր՝ ճիշմարիտ ազգասէր ըլլալու համար՝ պէտք է լաւ մարդ ըլլալ․ առանց ասոր թէ որ ազգասէր մը կը տեսնէք՝ իմացէք որ սուտ է, կեղծաւոր է, հացկատակ է․ անկարգ մարդը, զեղխը, կռուողը, խաբողը, ընտանիքը չհոգացողը, սուտը իրաւէն չգատողը՝ ազգասէր չէ և չէ, թէպէտ և ազգասիրութիւն ալ քարոզէ, ծախէ, կանչէ։ Բայ է վճիռ իմաստուն բարոյախօսաց։ Բոլոր ալ փոխադարձ, ճիշմարիտ ազգասէրը անկարելի է որ լաւ մարդ չըլլայ, վասն զի ազգասիրութիւնը կը պահանջէ ամէն մարդկային պարտքեր։

Ազգասիրութիւն ունի մեծ զօրութիւն՝ ալ որ չեն կրնար տալ ուրիշ կրքեր, նաեւ լաւերէն շատը․ այսինքն է մեծասրտութիւն մը կամ աղնուարտութիւն մը․ ասկէ պատուական բան չունի մարդկային բնութիւնը, վասն զի

սրտի մեծութիւնը մարդկային բնութեան մեծութիւն կամ բարձրութիւնն է․ ազգասիրութեամբ անարգազոյն վիճակի մարդ՝ թագաւորներէ աւելի մեծասիրտ և մեծասիրտ հուրդ կ'ըլլայ։ Բայ սիրտն է որ Դեմ Տարդ կը շինէ․ այս սիրտն է՝ որ իբր թէ երկրորդ անգամ կը ծնանի զմարդիկ, մէկը ազնուական կ'ընէ թէ և յետին ուսմիկ, մէկալը թէ և արքայազն՝ ցածութեան մէջ կը մնայ․ այս սիրտն է ազգիւր մը առաքինական գործոց և մտածութեանց․ առանց ասոր զրեթէ երևելի գործք մը չէ շինուած, արժանաւոր արձան մը չէ կանգնուած, գեղեցիկ հանճար մը չէ տաքցած։ Բայ սիրտն է որ ընծայեց Յունաց և Հռոմայեցոց հռչակուած դիւցազունները․ այս սիրտն է որ մեր ազգէն ալ հաներ է անոնց հաւատարմութիւնը, թէպէտ և մեր պատմիչքը չեն բանեցուցած Յունաց ու Հռոմայեցոց պարծենկոտ ու պաճուճեալ գրիչները, որով մեր մէջ աւելի ճիշմարտութիւն՝ անոնց մէջ աւելի երևականութիւն կը գտնուի․ այս սիրտն է որ ինչուան Սպարտացի բիրտ կնիկներուն ալ այն վսեմական խօսքերն ըսել և այն արիական գործքերն ընել տուաւ, որոնց վրայ ինչուան հիմայ իմաստունը ալ կը զարմանան․ նոյն սիրտը՝ Հայոց ընտանի սպարապետ հիւսիսներուն, փառկասուն տիկնանց ալ տուաւ այն բարակ դիւցազնական կրքերը, ինչպէս Եղիշէ կը նկարագրէ, որ ոչ միայն իմաստուն, ոչ միայն դիւցազանց, այլ և սրբազանից՝ զարմանալի են։ Բայ սիրտն է մարդու ամենէն ցանկալի, ամենէն մեծ, ամենէն հարուստ և անկորուստ ստացուածքը․ երանի ունեցողին, որ թէ և բանտի մէջ նստի, սիրտը՝ զինքը դատաւար տողներէն բարձր կը պտըտի։ Բայ սիրտն է որ շատ հեղ վտանգները արհամարհեց, դժուարութիւնը չտեսաւ, մահուան վրայ ծիծաղեցաւ։ Բայ սիրտն է որ մեռաւ, ու դեռ կ'ապրի․ Բեքի արեանը նման դեռ իր ազգասիրութեամբ, իր քաջութեամբ կը խօսի երկրիս վրայ․ առէք Հայկական

վիարասանութիւն մը , առէք մեր Սա-
կարէին մեր Ս արդանայ պատմութիւ-
նը ու ըսէք , ինչէր չիխօսիր Ս արդան ,
դեռ ողջ չէ . կարդացէք ձեր Հայրենի
յիշատակարանները , ու ձեռունիդ
սրտերնուդ զսրնելով ըսէք՝ դեռ չէն
խօսիր Հայկ , Լճամ , Լճայ , Տիգրան ,
Սահէ , Լճուարդ , Սահաններ , Լ-
շոաներ , Սմբատներ , Գուրգէններ ,
Գեորգներ , Սահակներ , Գրիգոր մը ,
Տրդատ մը , Լեւոններ , Լեւոն մը ,
Հեթում մը , Թորոս մը , Սարգիս մը ,
Լուրիջան մը , Սիւնիքար մը , Լճուարդ
մը , Սուրատ մը , Գաղար մը , Յակոբ
մը , Լուսուֆեանք . Տիգրանուհի մը ,
Խոսրովիդուխտ մը , Սոփի մը , Սարիամ
մը , Լճեմնիկ մը , և այլն : Ուրեմն չէ ,
չի մեռնիր այն սիրտը . այն սիրտն է որ
անմահ կը մնայ . ժամանակը միշտ իրեն
հետ կը գտնէ զայն , մարդիկ միշտ կը
տեսնեն զայն , պատմութիւնը միշտ կը
յիշէ զայն , բարոյականը միշտ օրինակ
կուտայ զայն , զգայուն մարդն ալ միշտ
կը զարմանայ միշտ կը նախանձի , միշտ
կը փափագի անոր նմանելու : Լճս սիր-
տըն է որ առաքինութեամբ ալ ուժով
ցած՝ վեր թռչելու ատեն՝ մեծագոյն
թուեր կ'առնու , և երկնքին ալ բար-
ձրագոյն սահմանները կ'ելլէ . երբ սրա-
շուի արծուոյ պէս այն բարձրութենէն
ալ դեռ կը տեսնէ երկրիս վրայ իր բոյ-
նը , իր յիշատակները՝ որոնք իր մեռնե-
լէն վերջն ալ չեն դադրիր շարունակե-
լու իրեն ազգասիրութիւնը :

Հ . Ղ . Մ

ՀԱՅԿԱՅԵԱՆ Հրամանաւ Պարսիկները Հայաս-
տանը աւերելու ատեն , եկան Փահրան գէղն ալ ,
որ բնակիչները հաւատքէ հանեն . գէղին գլխա-
ւորը որ Նուրիջան անունով կորիճ և բարեպաշտ
մարդ մ'էր՝ մինակ Պարսից գնդին գէմ ելաւ բլրի
մը վրայ , և բոլոր օրը անգաղար նետաձգութեամբ
հաղածէց . չվողուց որ ներս մտնան : Երբոր յոգ-
նած գիշերը տան մէջ պառկեր էր , թշնամիները
գողի պէս եկան բռնեցին քաջը :

ՅԱՂԱԿՍ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՊԱՐՏՈՒՑ

ՃԱՌ ՍԻՆԱՒՈՅ ՓԵԼԼԻՔՈՅԻ

ԱՌ ՊԱՏԱՆԻ ՈՄՆ

ՍԻՆԱՒՈՅ ՓԵԼԼԻՔՈՅ ՀԱՅԱԿԱՆՈՐ Ի-
տալացին այն սակաւածիւ ընտիր մա-
տենագիրներէն մէկն է , որ իրենց գը-
րուածքներուն պարզութեամբն ու ա-
նուշութեամբը կարծես թէ աւելի մար-
դուն սրտին հետ կը խօսին քան թէ
մտքին հետ : Թէ որ Լանգսթի իմ ըսած
գիրքը իր ազնուական ու նիրելի հո-
գւոյն հայելին սեպենք , Յաղակ Սարգ-
իսին Պարսից գրքոյին ալ իրեն ուղիղ
վարուցը գաղտնիքն ու ճշմարիտ և քը-
րիստոնէական փիլիսոփայութեւր գանձն
է կրնանք ըսել :

Լճս պատուական գանձը ինքը իր
ազգին պատանեացը նուիրեր է . մենք
ուզեցինք որ մեր ազգին ուսումնասէր
պատանիներուն ալ ասկէ բաժին հա-
նենք : Լճս աւելի անոր համար ալ ու-
րախութեամբ մը ձեռք զարկինք աս
փոքրիկ աշխատանքին , որ մէջի խրատ-
ները շատ յարմար տեսանք մեր ժամա-
նակիս ազգային պատանիներուն , որ
զանազան դպրոցներու մէջ եւրոպական
կրթութեան և լեզուաց ճաշակները
սկսած են առնուլ :

Խառնուոյ նորաբողոք որդիքը իրա-
ւամբ երախտագէտ են աս իրենց ազնիւ
ազգակցին . իրաւամբ նաեւ ուրիշ եւ-
րոպացի ազգերը , ինչուան չոյներն ալ ,
աս գրքոյը թարգմանուած ունենա-
լով շնորհակալ կ'ըլլան Փէլլիքոյին իր
քաղցր ու խմաստուն խրատներուն հա-
մար : Տարակոյս չունինք որ Հայաստա-
նի զաւկներն ալ աս մեր թարգմանու-
թիւնը կարդալով՝ անոնցմէ վար պիտի
չմընան՝ տուած դաստիարակութեանը
հլուութեամբ անապու , և զինքը բոլոր
սրտանց օրհնելու :

Հ . Գ . ԱՅՎ :